

Ensin karkasi hevonen sitten joukkojen päällikkö

Samaan aikaan, kun punaiset hyökkäsivät Kalkkisten ja Nuoramoisten kautta kohti Sysmää, taisteltiin myös Päijänteen länsipuolella. Punaisten yritys Kuhmoisten valtaamiseksi kuului kapinallisten helmikuun hyökkäyssuunnitelmaan.

Lahdesta saapui sunnuntaina helmikuun 17. päivänä Kurhilaan 68 hevoskuormaa punakaartilaisia. Kylään perustettiin oma punakaarti. Alettiin valmistautua hyökkäykseen kohti Padasjokea ja Kuhmoista.

Usean komppanian voimin marssittiin Maakeskeen. Historian kirjat kertovat, että valkoiset luopuivat Padasjoesta taisteluista – miehiä oli vähän ja aseita sitäkin vähemmän – mutta marssilla mukana ollut punakaartilainen Oiva Lunden muistaa tapahtumat toisin.

Kun punakaartilaiset jatkoivat Maakeskestä kohti Padasjoen kirkonkylää, he joutuivat ensimmäisen kerran taisteluun Nyys-tölässä. Verhon kartanossa toimi tuolloin maanviljelyskoulu, puolustus oli asettautunut sinne nuijasodan taistelun maisemiin.

Taistelu kesti lähes vuorokauden. Se päättyi valkoisten perääntymiseen. Punaisia kaatui kaksi ja haavoittui viisi.

Samanaikaisesti Hämeenlinnan suunnasta lähetettiin toinen osasto, joka koostui riihimäkeläisistä ja venäläisistä. Jostain syystä lahtelaisille ja riihimäkeläisille tuli riitaa ja niin Lahden punakaartin joukot palasivat Kellosalmelta takaisin Kurhilaan ja osin Lahteenkin.

Hyökkäys Kuhmoisiin tapahtui Auttoisten suunnasta tulleiden noin 400 punaisen voimin.

Kuularuisku joutui lahtareille

Hyökkääjät saapuivat Kuhmoisten eteläpuolelle helmikuun 21. päivänä. Mukana tuotu tykki ajettiin aseisiin. Kun se jyrähti ensimmäisen kerran, pillastui kuormahevonen ja ryntäsi reki perässään suoraan valkoisten puolelle.

Reessä oli toinen punaisten konekivääreistä. Osa suojeluskuntalaisista, joita oli noin 90, näki silloin ensimmäisen kerran konekiväärin.

– Yksi hevonen pillastui ja juoksi lahtaripuolelle. Siinä meni yksi kuularuisku, oli ensimmäinen puhelinviesti Kuhmoisten taistelusta punaisten Tampereen esikuntaan.

Riihimäkeläisten ja venäläisten hyökkäys ei seuraavana päivänäkään onnistunut sen paremmin, varsinkin kun valkoiset saivat lisäjoukkoja. Hyökkääjät joutuivat vetäytymään Harmoisiin ja myöhemmin Padasjoelle.

Hans Kalm tekee koukkauksen

Kuhmoisten taistelua johti loppuvaiheessa everstiluutnantti L. Bergström. Seuraavana päivänä Kuhmoisiin saapui noin 80 miehen kanssa virolainen kapteeni Hans Kalm. Hän oli tullut vapaaehtoisena sotaan ja harjoittanut miehensä pääosin Tuomarniemen ja Evon metsäkoulujen oppilaista.

Tästä joukosta ja myöhemmin tulleista miehistä muodostettiin sitten Pohjois-Hä-

Padasjoen suunnasta Kuhmoisiin hyökkäsivät mm. Kurhilan kaartilaiset Niilo Laiho ja Kustaa Saari. Laiho kaatui myöhemmin Vesivehmaalla ja Saari ammuttiin Anianpellossa. – Työväenarkisto.

meen I pataljoona, jonka komentajana itseoikeutetusti toimi Kalm.

Kuhmoista uhkasi Padasjoella olevien punaisten lisäksi Vehkajärvelle sijoittunut noin 500 miehen joukko, jota johti entinen tarkka-ampuja Kustaa Estlin. Kalm päätti torjua vaaran uhkarohkealla hyökkäyksellä.

Maanantaina 25. helmikuuta hän liikkui tiedusteluretkellä Vehkajärven suunnan tuloissa ja kertoi joka paikassa tulossa olevasta hyökkäyksestä.

Hyökkäykseen hän myös lähti jo seuraavana aamuna, mutta ei suinkaan suoraan päin vihollista vaan koukkaamalla metsien kautta punaisten taakse. Estlinin torjuessa idästä tien suunnasta tullutta valehyökkäystä Kalm törmäsi punaisten kuormastoon, joka oli lähetetty varmuuden vuoksi peräytymään hieman länteen.

Syntyi mieletön pakokauhu. Maisteri Lauri Pihkala, jonka Kalm oli nimittänyt esikuntaansa neuvonantajakseen totesi urheilun asiantuntijana, ettei hän ollut koskaan nähnyt ihmisten juoksevan sillä lailla:

– Niillä näytti olevan jalkoja kainaloihin asti.

Lauri Pihkala tunnettiin myöhemmin paremmin Tahko Pihkalana.

Punaiset menettivät kolmituntisessa taistelussa 40 miestä ja koko kuormastonsa. Siitä saatujen ruokatarpeiden voimin Kalmin joukot taistelivat pitkälle maaliskuuhun.

Kalm koukkaa uudelleen

Hans Kalmin käsiin joutui huhtikuun alussa punaisten ylipäällikkö Hugo Salmen Tampereella antama hyökkäyskäske. Sen mukaan Kuhmoisiin oli määrä hyökätä sekä Vehkajärven että Padasjoen suunnasta. Tavoitteena oli Jämsä.

Valkoisten tämän rintama-osan komentajaksi oli tuolloin tullut eversti Karl Wilkman. Hän lähetti Kalmin avuksi Pohjois-Hämeen III pataljoonan ja lähti vielä itse paikalle johtamaan puolustusta.

Wilkman oli pitänyt Kalmin Vehkajärven koukkausta mainiona tempuna ja antoi kolmannen pataljoonan komentajalle ruotsalaiselle kapteeni Allan Wingelle samanlaisen tehtävän. Winge ei kuitenkaan tuntenut suomalaismetsiä kodikseen ja niin koukkaukset jäivät jälleen Kalmille.

Asiaansa innostuneena tämä suunnitteli niin hienon operaation, että vähät joukot jatkautuivat useaan pieneen ryhmään, jotka toimivat omin päin ja vailla kuvaa yleistilanteesta. Yksi kolmesta komppaniasta harhaili lopulta illan ja yön pitkin metsiä ja Päijänteen jäätä tyytymättömänä aikaansaannoksiinsa.

Päällikkö karkaa Päijänteelle

Puolustajia oli tuhatkunta, Lambert Grönroosin johtamia hyökkääjiä toista tu-

Punaiset yrittivät kaksi kertaa Kuhmoisiin. Ensimmäinen taistelu käytiin aivan kirkonkylän tuntumassa, toinen Vehkajärveltä ja Padasjoelta tulevien teiden risteuksen pohjoispuolella.

hatta miestä. Taistelu syttyi maaliskuun 10. päivän aamuna kolmisen kilometriä Kuhmoisten eteläpuolella. Hallituksen joukot olivat rakentaneet itselleen puolustusasemat Padasjoen ja Vehkajärven teiden risteuksen tuntumaan. Punaiset kahlasivat paksussa lumessa noin kilometrin levyisenä rintamana kohti valkoisten mäellä oleva asemaa.

Tykkejäkin oli, kaksi kappaletta, mutta kun piiput oli suunnattu itse Kuhmoisten kirkonkylään, ei keskityksestä ollut apua hyökkääjille.

Kalmin lähettämistä osastoista yksi oli sulkenut Toritun paikkeilla Padasjoelta tulevien punaisten etenemisuran ja näin Grönroosilta jäi saamatta lähes tuhannen miehen apujoukko.

Kalmin oma komppania hyökkäsi jälleen punaisten kuormaston kimppuun ja sulki samalla punaisten pakotien Vehkajärven suuntaan.

Kun Lambert Grönroos sai kuulla näistä takaiskuista ja kun hyökkäyskään ei näyttänyt etenevän, hän sai taistelusta tarpeekseen ja karautti hevosellaan Päijänteen jään-

le häviten sekä omien että valkoisten näköpiiristä.

Tämä masensi lopullisesti hyökkääjät. Nämä kääntyivät pakosalle ja törmäsivät Vehkajärven tiellä Putkiston talon luona Kalmin asettamaan sulkuun. Valkoisten vähät joukot eivät kuitenkaan pystyneet pysäyttämään raivoisasti eteneviä punaisia.

Ei se ollutkaan selkäsäuna

Tästä läpimurrosta on säilynyt yksi punaisten sankaritarina. Vain 16-vuotias kullaruiskukomppanian oppilas Arvo Järvinen huomasi konekiväärin joutuvan valkoisten käsiin. Hän lähti yksi sitä pelastamaan, ampui matkalla kaksi vihollista ja päästyään konekiväärin luo, alkoi ampua vimmatusti ja sai lahtarit peräytymään syvemmälle metsään.

Punakaartin esikunta palkitsi Arvo Järvisen urheudesta – ei kuitenkaan mitalilla vaan 500 markan rahapalkkiolla.

Hans Kalm haavoittui itse taistelussa ja hänen joukoillaan oli tunne, että Putkiston

metsässä oli tullut selkäsauna. Tosiasiassa valkoiset olivat voittaneet taistelun, vihollinen oli ajettu pakoon. Esimerkiksi Padasjoen suunnalta Kuhmoisiin yrittäneet ja Toritulla pakoon pelotetut joukot perääntyivät Vääkseen asti. Kuhmoisten taisteluilla estettiin punaisten eteneminen pohjoiseen Haapamäki–Pieksämäki radalle, joka oli valkoisille elintärkeä yhdysside lännen ja idän joukkojen välillä.

Punaisia taistelussa kaatui ainakin 50 ja valkoisia 23. Punaisten puolelta haavoittui mm. Oiva Lunden, joka joutui sotasairaalaan Kurhilaan.

Kesken hyökkäystä paennut Lambert Grönroos löytyi vasta 22. maaliskuuta. Hänet pidätettiin heti, sillä taskuista löytyi 2 125 markkaa rahaa ja kultakello. Näin vahvistui miesten jo esittämä epäily, että ylipäällikkö oli myynyt heidät valkoisille. Vähän auttoi Grönroosin klassinen selitys, että hän oli saanut rahat ja kellon viideltä tuntemattomalta mieheltä.

Hänet vietiin kuulusteltavaksi Tampereelle, mutta asia jäi lopulta selvittämättä Tampereen taistelujen puhjettua.

Kuhmoisten pirut saivat maineensa Harmoissa

Hans Kalmin pataljoonaa ryhdyttiin Kuhmoisten toisen taistelun jälkeen kutsuamaan vihollisen keskuudessa Kuhmoisten piritiksi. Punaisten antamalle nimitykselle on hyvin julma ja verinen syy: Harmoisiin hyökännyt Kalmin joukkoihin kuulunut osasto ampui punaisten sairashuoneella kaikki 13 potilasta.

Tapahtumasta on kaksi kertomusta: valkoisten ja punaisten. Ensimmäisen kompanian vääpeli, filosofian maisteri Albert Gyllenbögel kertoi valkoisen version Kuhmoisten taistelun jälkeen näin:

– Etenemme tietä pitkin ja tulemme punaisten sairaalan kohdalle, jota turvallisesti lähenemme – kunnes äkkiä punaristilipun turvissa punikit alkavat ampua joukkojamme. On selvää, että juttu päättyy lyhyeen. Löydämme sairaalan sängyistä useita aivan

terveitä ja aseistettuja miehiä, jotka sitten pitemmittä mutkitta saavat tuomionsa.

Punaisten muistelmissa kaikki tapahtui täysin toisin. Sairashuoneelle, jossa oli kolmesta haavoittunutta potilasta ja muutama punaisen ristin palveluksessa oleva naishoitaja, saapui iltapäivällä ruotsia puhuvia herrasroikaleita, jotka panivat toimeen murhenäytelmän, jonka julmuutta ei mikään nero eikä kenenkään kieli pysty täydellisesti kuvaamaan.

Kertomuksen mukaan sisääntunkeutuneet valkoiset huusivat:

– Jo me osan teistä, perkeleen rosvot, saimme käsiimme! Valmistautukaa siirtymään helvettiin, sillä kuolema tulee viiden minuutin kuluttua!

Ne, jotka kykenivät liikkumaan, vietiin ulos ja ammuttiin. Pahimmin haavoittuneet ammuttiin vuoteisiin.

Punaisten mukaan myös kaksi naishoitajaa ammuttiin heitä Jämsään viettäessä. Kaksi pelastui, koska he osasivat ruotsia.

Hoitajien teloituksesta ei ole löytynyt mitään todisteita.

Ammutuista potilaista selvisi kuitenkin kaksi hengissä, vaikka pahoin loukkaantuneina. He pääsivät tapahtuman jälkeen pakenemaan.

Teloitetut jäivät Harmoisten sairaalaan useiksi päiviksi. Lopulta kyläläisille annettiin määräys haudata sairaalassa olevat 13 ruumista.

Sieltä ei kuitenkaan löytynyt kuin yksitoista. Hätäpäissään haudankaivajat poimivat tien varresta kaksi sinne virumaan jätettyä kuollutta ja hautasivat täyden luvun punaisia Nikulan talon peltoon.

Harmoisten sotasairaalan verilöyly herätti huomiota ulkomaita myöten. Ruotsissa ministeritasolla vaadittiin selvitystä tapahtumasta. Sitä tuskin koskaan annettiin, ainakaan siitä ei ole jäänyt muuta valkoisten selitystä kuin vääpeli Gyllenbögelin kertomus, joka on julkaistu Hans Kalmin kirjassa vapaussodasta.

Yhtä sahaamista Heinolan ja Lusin välillä

Samoihin aikoihin kun punaiset yrittivät väkivoimin Kuhmoisiin ja Sysmään, punakaarti miehitti Heinolan ilman taisteluja. Tämä tapahtui 21. helmikuuta, jolloin 250–350-miehinen osasto saapui sinne Lahdesta.

Jo viikon päästä Heinolasta tuli taistelupaikka. Se johtui Itä-Uudenmaan suojeluskuntalaisista, jotka olivat jääneet punaisten hallitsemaan Etelä-Suomeen. Hallituksen joukkojen ylipäällikkö, kenraali Mannerheim halusi lähettää heille avustusjoukon tietämättä, ettei avustettavia enää ollut.

Hyökkäyksen piti tapahtua Lahden ja Kouvolan välistä etelään, jolloin punainen Suomi jakautuisi kahtia. Tehtävän Mannerheim antoi vapaaehtoisena Suomeen tulleelle ruotsalaiselle eversti Harald Hjalmarssonille. Hänelle koottiin noin 700 miestä Mäntyharjulta ja Sysmästä.

Hjalmarsson totesi tarkastuksessa joukot kurittomiksi ja harjaantumattomiksi sekä lähes varustamattomiksi. Hän päätti valita hyökkäysreitit Heinolan kautta ja valitsi näin koko pitkältä rintamaosalta ainoan paikan, jossa punaisilla oli vahva puolustus.

Vahingonlaukaus paljasti hyökkäyksen

Hjalmarssonin joukot lähestyivät Heinolaa pohjoisesta helmikuun 28. päivän aamuhämärässä. Tarkoitus oli edetä salaa, mutta yhden suojeluskuntalaisen kivääri laukesi vahingossa ja syntyi valtaisa ammuskelu.

Kun hyökkääjät pääsivät Heinolan harjulle, heitä odotti punaisten raivoisa kone-

kivääri- ja kiväärituli. Eteneminen loppui siihen.

Hjalmarsson oli lähettänyt yhden kompanian kiertämään Ruotsalaisen jätää pitkin kaupungin eteläpuolelle. Sitä johti ruotsalainen majuri Gustaf Glimstedt. Kerrotaan, että hän putosi Jyrängönvirran rantaan, kasteli saappaansa ja housunsa. Glimstedt kiipesi niitä kuivattelemaan virran yli johtavalle sillalle, mistä vihollisen kuolettava luoti hänet tapasi.

Hjalmarsson ei saanut lumessa makaavia miehiään hyökkäykseen eikä sillan eteläpuolella ollut komppania myöskään hyökännyt päällikkönsä kaaduttua. Iltapäivällä oli pakko antaa perääntymiskäskey.

Jyrängönvirran takana olleen komppanian valtasi pakokauhu. Se pelastui nipin napin punaisille lähetetyn apujoukon tieltä. Toinen paikalle pikamarssia saapuneista komppanioista oli lähetetty matkaan Kurhilasta.

Tässä ensimmäisessä Heinolan taistelussa kaatui 16 valkoista. Asikkalalaisista tuona päivänä kaatui lyseolainen Niilo Varmann valkoisten puolella. Punaisia kaatui 21 ja lisäksi punaisista yksi oli kuollut ja 15 sairastunut apteekki- ym. virvokkeisiin.

Taistelu Lusista ja ruokatarpeista

Heinolan kirkonkylä oli jäänyt rintamien väliin. Siellä olivat suuret elintarvikevarastot, jotka kiinnostivat molempia osapuolia.

Keskiviikkona 6. maaliskuuta 50 punaisen joukko kävi tyhjentämässä kirkonkylän

Valkoisia Sysmässä 27.2. Hyökkäys Heinolaan alkoi seuraavana aamuna.

varastoja Heinolaan. Seuraavana yönä asikkalalainen kapteeni Aarne Uimonen haetutti sieltä 20 tonnia sokeria ja 85 tonnia viljaa Lusiin. Lusista oli tullut valkoisten päätukikohta Sysmän jälkeen ja Uimosesta sysmälaisten joukkojen komentaja, sen jälkeen kun epäpätevänä pidetty everstiluutnantti August Lindeman kutsuttiin päämajaan Seinäjoelle.

Punaisen hermostuivat Uimosen tempusta niin, että päättivät hyökätä Lusiin. Hyökkäys toteutettiin lauantaina 9.3. tuhannen miehen voimalla. Hyökkääjiä johti samainen Gösta Sundberg, joka oli komentajana punaisten Sysmän saunaretkellä. Mukana oli neljä tykkiä.

Valkoisia oli kaksi komppaniaa ja kolme konekivääriä. Kun punaisten tykistö ampui tuleen Lusin myllyn, jonka lähelle konekiväärit oli sijoitettu, valkoiset perääntyivät Onkiniemeen.

Myös punaiset vetäytyivät vieden Heinolan kirkonkylään suurimman osan elintarpeista. Vasta seuraavana päivänä he palasi-

vat Lusiin.

Valkoiset menettivät taistelussa kolme kaatunutta.

Valkoiset pääsevät takaisin Lusiin

Lusin menetys oli hallituksen joukoille paha takaisku, sillä sen kautta avautui kapinallisille hyökkäysura niin Sysmän kuin Mikkelin suuntaan. Lisäksi Hämettä ja Savo yhdistävä puhelinlinja kulki sen kautta.

Takaisinvaltauksen ryhdyttiin heti. Hyökkäyksen johtoon määrättiin Savon ryhmän esikuntapäällikkö eversti Aleksander Tunzelman von Adlerflug, suomalainen kyllä, mutta Venäjän armeijassa arvonsa saanut kuten Mannerheimkin.

Uimosen vastuksesta huolimatta hyökkäykseen ryhdyttiin aamulla 13.3. Tuhatta hyökkääjää vastassa oli noin 650 puolustajaa, joita johti Hannes Järvimäki, Heinolan punaisten joukkojen komentaja.

Voimakkain isku Lusiin suuntautui Mik-

kelin suunnasta, jossa joukkoja johti itävaltalainen valeliluutnantti Karl von Zedtwitz zu Hackenbach. Hänen ja Sysmän suunnasta hyökkäävän Uimosen joukot yhtyivät Lusissa.

Valkoiset saivat taistelun aikana 27 vankia, jotka sijoitettiin latoon. Punaisten tykkitulessa lato syttyi palamaan ja osa vangeista paloi sen mukana.

Täällä menehtyi Asikkalan punaisista Yrjö Hietala Urajärveltä.

Iltapäivällä Lusi oli valkoisilla ja punaisia ajettiin kohti Heinolan kirkonkylää. Pakenemisen estämiseksi oli kirkonkylän pohjoispuolelle koukannut Uimosen joukkojen komppania, mutta se oli helisemässä päälle tunkevien punaisten edessä. Nämä perääntyivät Heinolaan asti, vaikka valkoiset

eivät lähteneetkään takaa-ajoon.

Valkoisten tappioiksi ilmoitettiin 12 kaatunutta. Punaisten kaatuneita laskettiin olleen 100–150. Suuri määrä johtui siitä, että von Zedtwitz laski kaikki pelloilla lumen alta paljastuneet lantakasatkin kuolleiksi vihollisiksi.

Punaiset itse ilmoittivat omien kaatuneidensa määräksi 22.

Heinolan toinen taistelu

Vasta 14.3. valkoiset huomasivat Heinolan kirkonkylän tyhjäksi ja asettuivat sinne, missä heidän Mannerheimin aikanaan antaman puolustuskäskyn mukaan pitikin olla.

Valkoiset taistelun tauolla rinteiden päällä sijaitsevien asemien takana. Lumipukuja alkoi ilmestyä miesten päälle sodan edetessä. Tampereen taistelussa niitä oli vain päällystöllä, jolloin punaisten oli helppo napsia komentajat pois hyökkäävien valkoisten joukosta. – Sotamuseo.

Helmi- ja maaliskuussa taisteltiin Heinolan ja Lusin omistamisesta. Heinola pysyi punaisilla, Lusi valkoisilla.

Heinolaan päätettiin hyökätä heti seuraavana aamuna. Tunzelman ei keksinyt sen parempaa suunnitelmaa kuin Hjalmarssonin kaksi viikkoa aikaisemmin: päähyökkäys tien suunnassa ja samalla koukkaus kaupungin eteläpuolelle.

Yöllä Tunzelman sai kuitenkin sydänkohtauksen – hän oli Karpaateilla taistellessaan saanut sydänvian – ja joutui koko hyökkäyksen ajan makaamaan jäällä täytetty kakkuvuoka vatsansa päällä kirkonkylän pappilassa.

Myös Uimonen oli sairaana, joten hyökkäyksen johto jäi valeluutnantti von Zedwitzille. Niin neuvokas mies kuin hän olikin, hyökkäys jähmettyi punaisten vahvojen asemien eteen. Jo varhain kävi selville, ettei etenemään päästäisi, mutta takaisinkaan ei ollut lähtemistä ennen pimeän tuloa.

Yöllä valkoiset perääntyivät. Noin 18

tuntia kestäneessä taistelussa valkoisia kaatui 22 ja punaisia viisi.

Aaro Pajari jätettiin kentälle kaatuneena

Heinolan taistelut olivat koitua kohtaloksi asikkalalaissyntyiselle lukiolaiselle Aaro Pajarille. Hänhän oli Lahdessa ollut aktiivinen itsenäisyysseuran perustaja ja lähtenyt vapaaehtoisena Vöyrin päällystökouluun.

Pajari osallistui Oulun taisteluihin helmikuussa ja haavoittui siellä jalkaan. Toipumisen jälkeen hänet komennettiin Sysmän joukkoihin, joissa hän osallistui joukkueenjohtajana Lusin ja Heinolan taisteluihin.

Nuori joukkueenjohtaja sai luodin olkapäähänsä maatessaan hangella valkoisten hyökätessä kohti Heinolaa. Kun vetäytymisen aika kohta tuli, Pajari jätettiin kuolleeksi luultuna makaamaan hankeen.

Hänen pelastuksekseni koitui lapsuudenystävä Evert Hanjoki, joka ei halunnut jättää toverinsa ruumista kentälle. Hanjoki puhui mukaansa välskäri Hugo Heinosen ja

Taistelut Heinolan ympäristössä.

Lahden Rykmentin esikunnasta ilmoitetaan t.f. 2 p:nä, että Heinolan ympäristö on puhdistettu lahtareista. Taistelussa on kaatunut valkoisia yli 500 mm. 1 ylipäällikkö ja 2 päällikköä. Sen lisäksi miehemme ovat saaneet sotasaaliiksi 2 kuularuistua, helvetinkoneita, pommeja ja kiväärejä. Lahtarit ovat paenneet Sysmään ja Kuhmoisiin päin.

Punakaartilaisia kaatuneita 26, haavoittunut 51 miestä.

Sodassa on aina tapana liioitella vihollisen tappioita, niin tässäkin Lahden punakaartin lehden uutisessa. – Toveri 5.3.1918

Sodan alkuvaiheessa aseista oli pulaa puolin ja toisin. Kevättä kohti aseiden määrä kasvoi. Tällaisia rökkiöitä kivääreitä kerättiin antautuneilta punaisilta Lahdessa. – Lahden kaupunginmuseo.

yhdessä he saivat tuotua Pajarin omalle puolelle.

Heinonen satoi pahasti haavoittuneen potilaan haavat. Luoti oli osunut olkapään seudulle ja tullut kehon lävistettyään ulos selän alaosasta vastakkaiselta puolelta.

Aaro Pajarin vapaussota jäi siis varsin lyhyeksi. Sen jälkeen hän ehti kyllä osallistua neljään muuhun sotaan Aunuksen retkestä talvi- ja jatkosodan kautta Lapin sotaan.

Kahakoita ja rintamasotaa

Tämän Heinolan toisen taistelun jälkeen punaiset yrittivät hyökkäystä 18. maaliskuuta, mutta vasta 21. maaliskuuta he miehittivät taisteluitta Heinolan kirkonkylän.

Tällöin Asikkalan punaisista kaatui Wäinö Wilen. Valkoisten tappioihin on Heinolan taisteluista kirjattu Kalle Koskinen Kalkkisista.

Rintamalinja vakiintui Lusin ja kirkonkylän välille. Punaiset hyökkäilivät Kalkkississa ja Räävelissä tuloksetta. Valkoisten hyökkäys 9. huhtikuuta Heinolaan ei myöskään onnistunut.

Asikkalan punaiset Samppakosken verilöylyssä

Asikkalalaisten suurimmat menetykset vapaussodassa tulivat Satakunnan rintamalla.

Punaisten helmikuun lopun yleishyökkäykseen kuului yritys Kankaanpään valtaamiseksi Satakunnassa. Kapinalliset olivat ottaneet 17. helmikuuta haltuunsa Lavian kirkonkylän ja lähtivät sieltä käsin etenemään pohjoiseen kohti Kankaanpäästä.

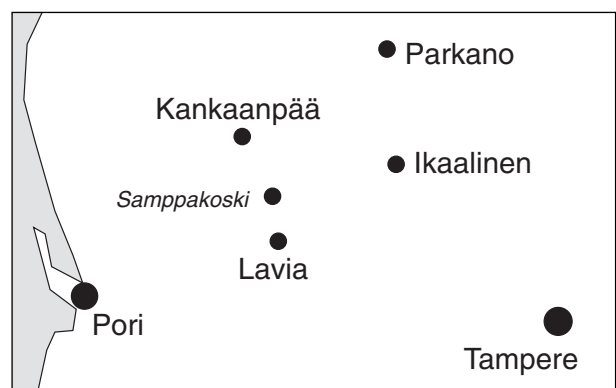
Noin 450 miehen joukkoja komensi Huittisista kotoisin oleva August Tuominen. Mistä joukot oli koottu, ei ole enää tiedossa. Se tiedetään, että mukana oli osasto punakaartin Lahden rykmentin miehiä, heistä melkoinen osa asikkalalaisia.

Punaiset suuntasivat Kankaanpäästä kohti kahta reittiä, mutta 21. helmikuuta valkoiset onnistuivat varsin pienin voimin pysäyttämään kummankin joukon etenemisen.

Hyökkääjät vetäytyivät yöksi Niemen kylän Samppakosken taloon. Valkoiset suunnittelivat seuraavaksi aamuksi vastaiskua. Värikkö Lyytisen johtamana lähti 90 miestä Laviaa kohti. Joukoilla oli mukanaan kaksi konekivääriä.

Samppakosken taloa lähestyttäessä nähtiin jo kaukaa, että punaiset olivat omalla tahollaan koonneet hevosensa jo jonoon suuntana Kankaanpää. Paikasta, jossa valkoiset kiikaroivat vihollisiaan, löytyivät sopivat asemat, joten punaiset saivat vastaan sa konekivääritulen heti, kun olivat päässeet liikkeelle.

Punaiset pakenivat jonkin matkaa ja asettautuivat puolustukseen tienvarren taloon. Valkoiset jatkoivat etenemistään, mut-

Samppakoski on Kankaanpään ja Lavian puolivälissä.

ta saivat Samppakosken talon ohitettuaan vastaansa kiivasta tulitusta.

Valkoiset olivat pienellä miesvoimallaan jo hätää kärsimässä. He olivat asemassa tietä seurailevassa metsäisessä niemekkeessä. Tuomisen yritys valkoisten kärjen katkaisemiseksi epäonnistui. Muutamat valkoisten heittämät käsikranaatit ja kiivas konekiväärituli sai punaiset ryntäämään pakokauhun vallassa avoimelle pellolle syvässä lumessa.

Konekiväärit niittivät siinä julmaa satoaan. Valkoisten laskelmien mukaan punaiset jättivät kentälle 70–80 kaatunutta ja kuusi vankia.

Taistelusta hengissä selvinnyt asikkalalainen Petter Siikala kertoi myöhemmin, että punaisia kaatui 45. Historiankirjat kirjaavat punaisten tappioksi 39 kaatunutta, joista kuusi oli ammuttuja sotavankeja. Valkoisia kaatui viisi.

Kaatuneitten punaisten joukossa oli kahdeksan asikkalalaista, mm. myllärin poika Lars Silvénius.